

*Кобець Микола Вікторович,
доцент кафедри спеціальної техніки та
оперативно-розшукового документування ННІ №1
Національної академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, старший науковий співробітник*

ЩОДО ПОНЯТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ВИБУХУ У КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У надзвичайно складній криміногенній ситуації в Україні, для збереження життя і здоров'я громадян, захисту їх конституційних прав і свобод та майнових інтересів, зміцнення правопорядку посилюються вимоги до правоохоронних органів щодо боротьби зі злочинністю. Одним із напрямів у вирішенні питань поставленим урядом перед працівниками правоохоронних органів є боротьба зі злочинами, вчинюваними із застосуванням вибухових речовин (далі - ВР) та вибухових пристроїв (далі - ВП).

Аналіз кримінальної статистики країн світу доводить, що у випадках застосування вибухових пристроїв для здійснення злочинних намірів, дії злочинців стають більш вдалимими, ніж при використанні вогнепальної зброї [11, с. 15].

Слід враховувати, що кожний вибух, залежно від потужності, може вражати велику кількість людей та завдавати значні пошкодження навколишнім об'єктам. Це призводить до матеріальних збитків, дестабілізує суспільно-політичну ситуацію у державі, ускладнює оперативну обстановку, викликає у людей страх за майбутнє. Тому боротьба зі злочинністю, вчинюваною із застосуванням ВР та ВП, належить до одного із актуальних і пріоритетних напрямів діяльності правоохоронних органів України [9; 10].

Значимо, що за даними дослідження оперативному працівнику, слідчому, експерту найчастіше доводиться мати справу як з різними вибуховими пристроями, так і з окремими їх елементами, які не мають складової частини будь-якої конструкції чи пристрою, та вирішувати питання встановлення їх групової належності.

Проблемами розслідування злочинів, вчинюваних із застосуванням вибухових речовин та вибухових пристроїв займаються такі вчені як В.П. Бахін, О.О. Беляков, А.В. Іщенко, В.П. Можевий, М.А. Михайлов, В.І. Пащенко та ін.

У юридичній літературі пострадянської території злочини, які вчинюються із застосуванням вибухових речовин та вибухових пристроїв, для зручності використовують умовний термін «кримінальні вибухи» [1, с. 3; 2, с. 26; 7, с. 4 та ін.].

Значимо, що кримінальний вибух безпосередньо пов'язаний з такими його елементами, як вибухові пристрої, вибухові речовини, а також з явищем вибуху.

Загалом вибухи поділяють на соціальні (демографічні), інформаційні, техногенні, фізичні, хімічні, ядерні тощо. Нами розглядаються вибухи (від грец. - руйнування), що відбуваються у наслідок застосування вибухових речовин, вибухових пристроїв та боєприпасів.

Відзначимо, що перше згадування цього терміну, із відомих нам робіт, зустрілося у статті «Криминальные взрывы, раскрывается каждый пятый» 1995 року [12, с. 10]. Проте, у доступних для нас виданнях авторами не наводиться його

визначення. Обґрунтування запропонованого поняття «кримінальний вибух» розглядається нами визначенням кримінальності дій, що кваліфікуються слідчим, судом на основі норм кримінального права [6].

У зв'язку з наведеним, нами пропонується кримінальні вибухи зазначити як умисні або необережні суспільно небезпечні діяння (дії або бездіяльність), що вчинюються із застосуванням боеприпасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв, які містять ознаки складу злочину, передбачені Кримінальним кодексом України [5, с. 83].

До цього поняття можна віднести супутні кримінальним вибухам злочини: загроза його вчинення [1, с. 12], вимагання, відвертання уваги від реального вчинення злочину, приховування іншого злочину, тощо. Такі науковці як В.В. Сомов і В.Г. Никитюк також додають до поняття «кримінальні вибухи» і вибухи за необережністю, які відбуваються у процесі їх підготовки [13, с. 24].

Слід зазначити, що це узгоджене поняття допоможе суду, слідчому, оперативному працівнику встановити ознаки кримінальності за фактом вибуху та класифікувати дії, пов'язані із застосуванням ВП та ВР як кримінальні і відрізняти від інших вибухів, наприклад викликаними порушеннями технологічного процесу, правил техніки безпеки на виробництві, при експлуатації різних промислових систем, при проведенні робіт, зберіганні, транспортуванні, завантаженні та розвантаженні вибухонебезпечних речовин і матеріалів тощо. При цьому, під час дослідження наведених вибухів використовуються знання не судової вибухотехнічної експертизи, а спеціальні знання з різних галузей - пожежно-технічні, в сфері охорони праці тощо.

Список використаних джерел:

1. Бахін В.П., Михайлов М.А. Кримінальний вибух: поняття, характеристика, аналіз, розслідування / Під ред. Я.Ю. Кондрат'єва. - К.: Вид. НАВСУ, 2001. - 132 с.
2. Галахов С.С. Криминальные взрывы. Основы оперативно-розыскной деятельности по борьбе с преступлениями террористического характера. - М.: Экзамен, 2002. - 288 с.
3. Засоби та способи протидії терористичним актам, учиненим із застосуванням вибухових пристроїв: [навчально-практичний посібник] / В.І. Пашенко, М.В. Кобець, А.В. Іщенко, А.С. Буханченко. - К.: КНУВС, 2010. - 112 с.
4. Кобець М.В. Науково-технічні (техніко-криміналістичні) засоби, які застосовуються під час попередження та розслідування кримінальних вибухів // Криміналістичний вісник. - К.: ДНДЕКЦ/КНУВС, 2010. - №1 (13). - С.87-92.
5. Кобець М.В. Розслідування злочинів, пов'язаних з вибухом // Науковий вісник КНУВС. - К., 2007. - №4. - С. 83-89.
6. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5.04.2001 р. №2341-III // ВВРУ. - 2001. - № 25-26. - Ст.131.
7. Моторный И.Д. Теоретико-прикладные основы применения средств и методов криминалистической взрывотехники в борьбе терроризмом: [монография]. - М.: Изд. И.И. Шумилова, 1999. - 199 с.
8. Пашенко В.І., Ткаченко Є.М., Грущенко С.А., Кобець М.В. та ін. Огляд місць подій за фактами вибухів: [довідково-методичний посібник]. - К.: ДНДЕКЦ МВС України; НАВСУ, 2004. - 69 с.

9. Про заходи щодо подальшого зміцнення правопорядку, охорони прав і свобод громадян: Указ Президента України від 18.02.2002 р. № 143/2002 // Офіційний вісник України. - 2002. - №8. - Ст. 331.

10. Про невідкладні заходи щодо посилення боротьби зі злочинністю: Указ Президента України від 21.07.1994 р. № 396/94 // Голос України. - 1994.

11. Разработка мобилизационных мероприятий при угрозе взрыва бомбы // Борьба с преступностью за рубежом (по материалам зарубежной печати). - М., 1996. - №4. - С. 15-19

12. Серов В.Л., Волченко В.В., Максимов А.И. Криминальные взрывы, раскрывается лишь каждый пятый // Оперативно-розыскная работа. - М., 1995. - №2. - С. 10-16.

13. Сомов В.В., Никитюк В.Г. Словарь основных терминов судебной взрывотехнической экспертизы. - Х.: ХНИИСЭ, 1999. - 51 с.